

*Björn och Bennys rockopera
mästarprov för Polarstudion:*

Nytt mixerbord från Calrec klarar "Chess"

Björn och Bennys rockopera "Chess" blir något av ett mästarprov för Polarstudion. Bland ljudtekniker har Polarstudion flera gånger utropats som världens modernaste studio.

— Hittills har vi inte mött några tekniska gränser för vad vi vill göra, säger Björn Ulvaeus och Benny Andersson. Men för att klara mixningen av trippelalbumet som kommer i oktober har Polarstudion investerat i ett nytt mixerbord från Calrec som bygger på ett helt nytt ljudtekniskt koncept.

Av STAFFAN NYSTRÖM
Foto PER-ÅKE UDDMAN

►Elektronikvärlden har som enda svenska tidning fått vara med i Polarstudion under inspelningen av Benny Anderssons och Björn Ulvaeus rockopera "Chess". När EV träffar Björn och Benny i början av juni har de lagt ner mer än 1 200 timmar i studion sedan inspelningsstarten i oktober 1983. Det mesta av bakgrundsmusik och sångpålägg är klart. Det enda som återstår är ytterligare en inspelningsomgång med Londons Symfoniorkester.

I slutet av juli börjar mixningen. Mer än 20 rullar halvtumsband ska mixas ner till en trippel-LP. Mixningsjobbet ska vara klart i mitten av september för att "Chess" ska kunna ges ut som planerat i oktober. Det innebär i praktiken dygnet-runt-jobb för Björn och Benny och gänget kring "Chess".

"Chess" är den största satsningen någonsin i Polarstallet. Det är också det största inspelningstekniska projektet i svenskt nöjesliv. En grundförutsättning för projektet är Polarstudion. Dels att Björn och Benny står som ägare och därmed kan ockupera studion under så lång tid. Dels den akustiska och inspelningstekniska miljön som gjort Po-

larstudion till en av de mest ansedda och anlitade i världen.

Bakom hela projektet står bolagsbildningen 3 Knights Ltd med säte i London. Ett företag som till lika delar ägs av Benny Andersson, Björn Ulvaeus och Tim Rice (Mannen bakom succéer som Jesus Christ Superstar och Evita).

Chess omsätter 3 Mkr

"Chess" har en budget på i runda tal 3 Mkr. Det innefattar hyra av Polarstudion (ca 4000 kr/dag), inspelningstid i London, musiker- och artistarvoden m.m. Idén till "Chess" är något som Björn och Benny gått och burit på i flera år. Ramberättelsen utgår som namnet anger från schack satt i ett internationellt politiskt sammanhang. Huvudrollen spelas av en ryss, en amerikan och en engelsk kvinna.

— Mellan de här personerna utspelas ett triangeldrama med klassiska ingredienser. Ryssen hoppar av och det blir en lång rad förvecklingar, berättar Björn Ulvaeus.

Det musikaliska konceptet till Chess är hämtat från många musikformer — från rock över musikal till opera.

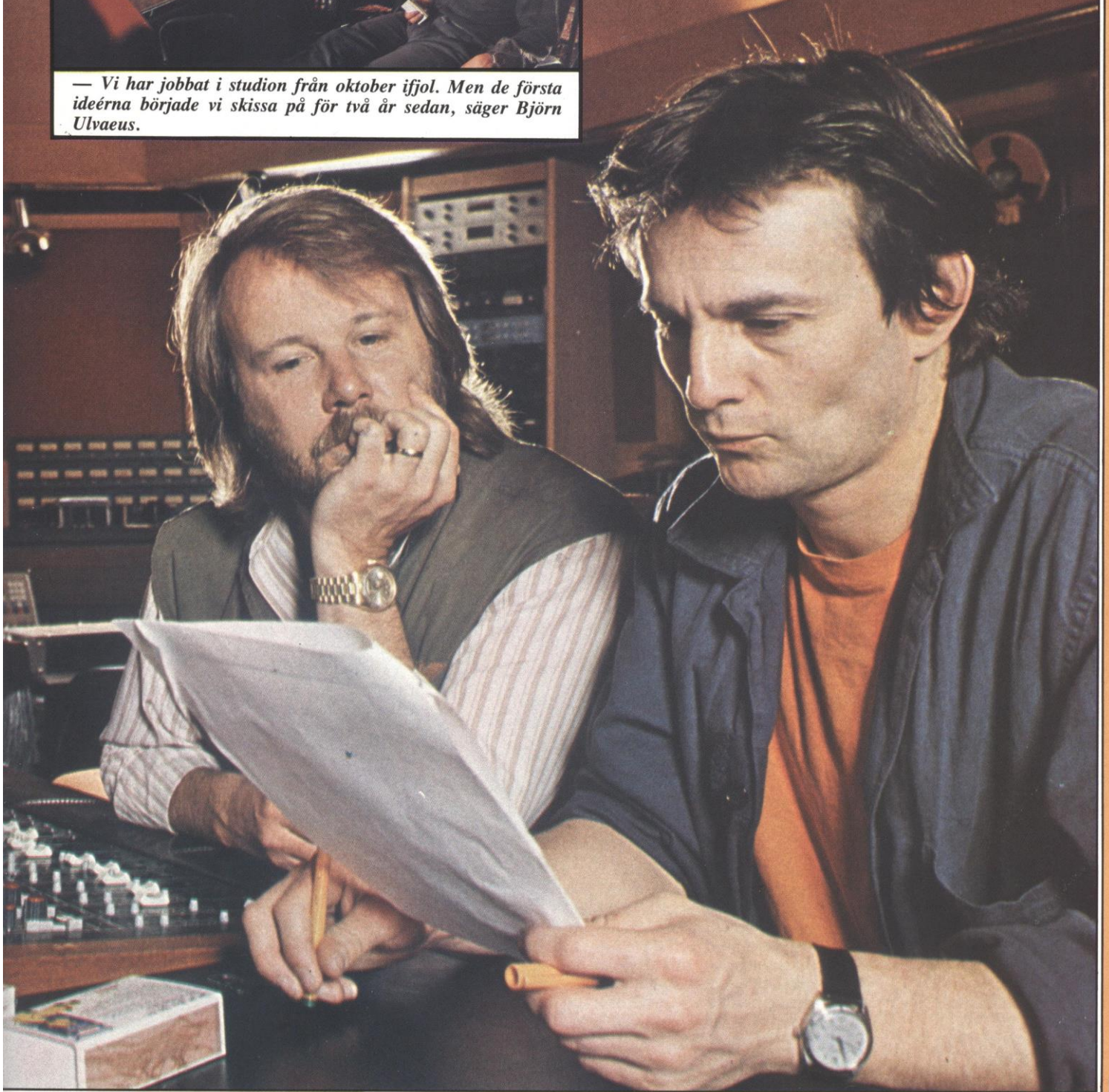

Gänget kring Chess samlat i A-studion fr. V. Murr Head, Björn Ulvaeus, Micke Tretow och Benny Andersson.

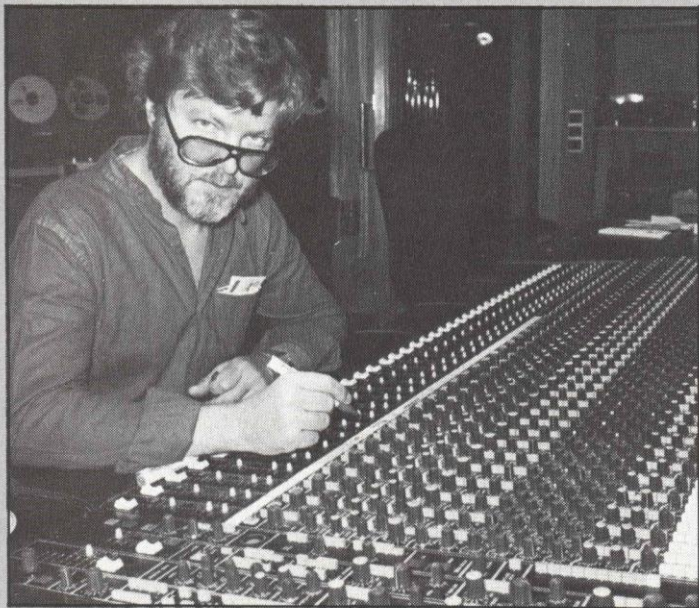

— Vi har jobbat i studion från oktober ifjol. Men de första ideérna började vi skissa på för två år sedan, säger Björn Ulvaeus.

"Chess" – tekniskt krävande

Micke Tretow, mannen bakom ABBA-soundet, har varit ljudtekniker under inspelningen av Chess.

— Vi föredrar att kalla Chess för rockopera framför traditionell musikal, säger Benny Andersson.

Höga krav på tekniken

De högt ställda ambitionerna ställer givetvis krav på musiker, artister och inspelningsteknik. Musiken bygger mycket på Bennys syntspegel som varit stommen i det sk ABBA-soundet. Polarstudion har en Yamaha DX-1. Det finns bara fem sådana i världen.

Övriga musiker är Lasse Wellander (gitarr), Rutger Gunnarsson (bas) och Per Lindwall (trummor). Anders Eljas som arrangerar Londons symfoniorkester under inspelningarna spelar keyboards. Björn Ulvaeus har gjort några pålägg med akustisk gitarr.

Sångstämmorna görs av bl.a. Murrey Head som hade huvudrollen i Jesus Christ Superstar, Eliane Page, Tommy Körberg och Björn Skifs. Vid inspelningarna i London medverkar en operakör i det lilla formatet.

Resultatet av närmare ett års inspelningsarbete ska bli en trippel-LP som ska komma ut i handeln i oktober. Steg två sedan "Chess" givits ut är en scenversion som enligt de preliminära planerna ska sättas upp i London. Det är här Tim Rice kommer in och kontakter har tagits med Bette Middler för att få

henne att acceptera den kvinnliga huvudrollen.

Hela Chess-äventyret hade i praktiken varit omöjligt utan Polarstudion. Studion är skräddarsydd för ABBA och Björn och Benny. Här finns de akustiska och inspelningstekniska möjligheterna.

Skräddarsydd studio

— Jag är övertygad om att vi inte kunnat nå likvärdigt eller bättre resultat i någon annan studio i världen, säger Micke Tretow, som är inspelningstekniker under Chess.

Alla musik- och sångbakgrunder är gjorda i Polars A-studio. Hjärtat i studion är två 3 M-bandspelare (Digital Mastering System). Mixerbordet är ett jättelikt Harrison-bord med 56 in och 32 ut. Bordet köptes när studion byggdes 1978 och börjar bli för gammalt. Det upplevs nu som en flaskhals.

Polar pilotkund hos Calrec

När det blev klart med inspelningen av Chess insåg man att Harrisonbordet måste bytas ut. Polars tekniker började skissa på ett förslag och kontaktade de mest ansedda företagen i branschen bl.a. Solid State Ltd, Neve och Calrec.

Det var bara Calrec som kunde svara upp till Polars krav. Ge-

nom ett samarbete mellan Calrec och Polar har ett helt nytt koncept för mixerbord tagits fram. För 1,5 Mkr får Polar ett skräddarsytt bord som motsvarar alla krav som ställts upp.

Med ett traditionellt mixerbord måste man jobba efter bordets förutsättningar. Polars nya bord med 96 in/ut blir totalflexibelt och öppnar helt nya möjligheter för artister och inspelningstekniker. Varje strip utgör en lös del, elektroniskt sett, och man kan placera dem i vilken ordning man vill.

På tröskeln till digital teknik

Med det nya bordet står Polarstudion på tröskeln till den helt digitala tekniken. Bordet utgör vad man i branschen brukar kalla den sista generationen analoga mixerbord.

Polar hade kunnat ta steget fullt ut till digital teknik och beställt ett Neve-bord, men kostnaden är då 4,2 Mkr och inget sådant bord finns idag på marknaden.

— I och med att Calrec bidrog med utvecklingskostnader för det nya bordet valde vi dem. Det innebär också att vi kan få

Anders Eljas och Benny Andersson går igenom temat i Chess på studions flygel. ▼

fram bordet i tid, säger Anders Oredsson, ekonom och tekniker på Polarstudion.

Det nya bordet installerades i B-studion den 9 juli och den 30 juli påbörjade Björn och Benny nermixningen. Calrec-bordet ersätter ett mindre Harrison bord med 32 in/32ut.

Polars investering i Calrec-bordet ökar Polarstudions kapacitet.

Studion har en omsättning på nära 5 Mkr om året och är anlitad av musiker över hela värld-

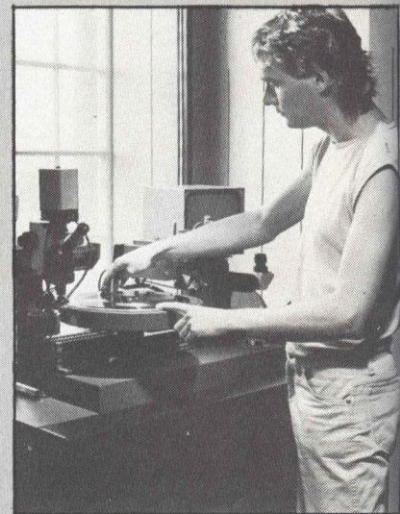
(Björn, Benny, Agnetha Fältskog och Stikkan Andersson) äger studion är det helt naturligt Polar-stallets artister som utnyttjar studion mest.

När EV besökte Polar höll Eva Dahlgren på med en platta i B-studion. Tidigare i år har bla Pretenders och Little Steven använt Polarstudion.

Chess och ABBA-soundet

När Chess är färdigmixad går Agnetha Fältskog in i studion för att göra sin nästa LP. Andra artister på tur är Tomas Ledin, Ratata och Lustans Lakejer.

Studion har tre fasta tekniker anställda. Men det finns ett helt

▲ När mastertappen till Chess är klar hamnar den hos Göran Stellan på graveravdelningen.

▶ Parhästarna Lasse Wellander och Rutger Gunnarsson har gjort alla gitarr och baspålägg.

still frilansande inspelningstekniker och musiker.

Inspekningsmekniker bakom Chess är Micke Tretow som kanske gjort sig mest känd för att ha skapat ABBA-soundet. Kommer det att låta ABBA om Chess?

— Nej, det hoppas jag verkligen inte, säger Björn och Benny. Micke Tretow håller med;

— Bara för att det är Björn och Benny som gjort musiken och jag som sitter bakom rattarna behöver det inte låta ABBA om Chess. Instrumenteringen är annorlunda och framför allt sångerna, säger Micke.

Datorstyrt graververk

Efter nermixningen till en mastertape hamnar Chess hos Göran Stellin på graververkningen. Med hjälp av ett datorstyrt graververk görs ett lack. Graververket kommer från George Neuman GmbH, Berlin. Skivan kommer sedan att skickas till Holland för pressning innan den distribueras över hela världen.

Chess har inneburit mer än tre års arbete för Björn och Benny. Jobbet är inte över i och med att skivan ges ut. Blir det en framgång väntar en scenversion med

uppsättning någon gång under våren 1985. Först efter det kan Björn och Benny släppa tankarna på Chess och starta något nytt.

— Jag är i alla fall inte främmande för att göra en ny platta med ABBA igen. Något mer traditionellt med korta rockiga låtar som kontrast till det här sättet att jobba, säger Björn Ulvaeus.

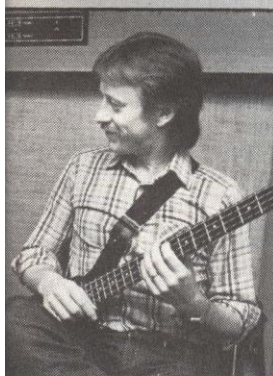

Det nya Calrecbordet ska placeras i Polars B-studio och ersätta det gamla Harrisonbord som här rattas av Lasse Wallander.

◀ *Det här är hjärtat i Polars A-studio. Två 3 M-bandspelare. (Digital Mastering System)*

Stommen i soundet på Chess blir Bennys syntspel på en Yamaha DX-1. ▼

Det här finns i Polarstudion

Polarstudion har utropats som en av världens mest moderna inspelningsstudior. Med det nya bordet från Calrec står nu Polarstudion så tröskeln till den helt digitala inspelningstekniken. Det här är utrustningen i Polarstudion:

Studio A

Monitorer: Eastlake Audio Altec 604 Aurationes B&W DM12's AR 18 LS

Mixerbord: Harrison 56/32, specialbyggt med Neves 8-kanaliga inputmoduler

Återhörning: Separata mixers för varje musiker plus två separata stereokanaler

Bandspelare: 1 MCI JH 24, 24 spår
2 MCI JH110, 2 spår
1 3M Digital, 32 spår
1 3M Digital, 4 spår
1 3M Digital Editor för redigering.

Studio B

Monitorer: Eastlake Audio Aurationes AR 18 LS

Mixerbord: Calrec 48/48, med ett helt nytt ljudtekniskt koncept.

Återhörning: Separata mixers för varje musiker plus två separata stereokanaler.

Bandspelare: 1 MCI JH24, 24 spår
2 MCI JH110, 2 spår
1 Studer B62, 2 spår
1 3M Digital, 32 spår
1 3M Digital, 4 spår
1 3M Digital Editor

Brusreduktion: Alla spår på maskinerna är försedda med Dolby eller dbx brusreducering.

Extra tillbehör:

2 SPECTRA SONICS limiters
4 UREI LA4 compressors
2 UREI LA3 compressors
2 EVENTIDE omnipressors
2 DBX 160 compressors
1 DBX 162 stereo comp.
1 DBX 3BX expander
2 U.A. 175B valve limiters
1 RCA BA-6A valve limiter
1 ORBAN 418A stereolimiter
3 APNEX 602 aural exciter
1 LEXICON delay Super Prime Time

1 IBANEZ UE-05 multi effect
1 ORBAN 672A equalizer
1 DYNA-MITE limiter, expander, gate
1 ORTOFON s-cut stereo
1 ORBAN 516EC 3 channels s-cut
1 Apnex compellor
2 UREI 1176 compressors
2 UREI LA compressors
2 UREI LA3 compressors
2 DBX 160 compressors
2 DBX 165 compressors
1 RCA BA-6A valve limiter

1 ORBAN 616 EC 3 channels s-cut
1 ORBAN 621B parametric eq.
1 ORBAN 245C stereosynthesizer
1 APNEX 602 aural exciter
1 DELTALAB DL delay
1 DYNA-MITE limiter, expander, gate
1 ORTOFON s-cut stereo
1 EVENTIDE harmonizer
1 PUBLISON stereo harmonizer
1 MXR 113 digital delay
1 TIME WARP delay/flanger